

An Exploratory Study of Strategies for Enhancing Women's Perceived Security on Social Media Based on the Lived Experiences of Active Female Users

Fatemeh Mohammadi*

Seyedeh Fatemeh Nemati**

Abstract

Activity in virtual social networks has become an inseparable part of women's lives. Based on content shared on social media, court news, and feedback from online activists, the breadth and diversity of activities in these networks, along with the specific sensitivities related to women's presence, have made security one of the major challenges in the virtual space. The aim of this research is to explore the experiences of active women on social media and derive strategies from their experiences, as one of the most effective methods for formulating related policies. This study, using a qualitative approach, conventional content analysis method, and semi-structured interviews, examines the experiences of active women on social media. Thirty-two online activists, selected based on the number of followers and content views, were interviewed. After conducting the coding process and obtaining confirmation from the interviewees, the findings were finalized. The results of the study show that individuals with continuous activity on social media have experienced at least one form of harassment and believe that, depending on individuals' personalities and the continuation of harassment, women may decide to refrain from participating in social media. Training and empowering women to reduce the awareness gap, creating independent and secure reporting platforms,

* Ph.D. in Political Sociology, Head of the Social Harm Department at the Parliament Research Center, Tehran, Iran (Corresponding Author), f_mohammadi1390@yahoo.com

** Ph.D. in Cultural Sociology, The University of Tehran, Tehran, Iran, s_f_nemati@ut.ac.ir

Date received: 28/12/2024, Date of acceptance: 15/05/2025

reforming laws, and improving systems for reporting violations and combating the normalization of online violence are the most important strategies for increasing security in social media.

Keywords: Sense of security, women, social networks, SWOT.

Introduction

In recent years, social media has become a crucial tool for communication, information exchange, and civic participation, offering new opportunities for women to amplify their voices and expand their educational, professional, and social engagements. However, this digital expansion also brings about significant risks—particularly concerning women's security in cyberspace. Online harassment, threats, and privacy violations are persistent challenges that can limit women's participation and affect their mental health, autonomy, and sense of agency. This study explores women's lived experiences of security on social media platforms in Iran, focusing on their perceptions of threats, impacts on their behavior, and strategies they adopt for coping and self-protection.

Materials & Methods:

The study adopts a qualitative research design to delve deeply into women's personal experiences. Given the limited prior research on this subject in the Iranian context, a qualitative approach was deemed most suitable to explore the nuanced emotional and contextual dimensions of security in virtual spaces.

Participants were selected through purposive theoretical sampling, focusing on women with significant presence and engagement on platforms such as Instagram, Twitter, and Facebook. Criteria for inclusion included a minimum of three years of continuous activity, more than 5,000 followers, and high engagement rates (e.g., posts with over 500 likes or reels with over 5,000 views.) A total of 32 in-depth interviews were conducted, achieving theoretical saturation. Data were analyzed using conventional content analysis. Categories and themes were inductively derived from the interview transcripts through iterative reading, coding, and clustering. Member checks were used to validate interpretations, with participants reviewing and confirming the derived findings.

Discussion & Results

The study identified four key thematic domains: types of threats and harassment, factors affecting the sense of security, consequences of perceived insecurity, and proposed solutions for enhancing digital safety.

Women reported experiencing various forms of online abuse, including verbal harassment (insults, humiliation, hate speech), sexual harassment (unsolicited messages, image-based abuse), online violence (doxing, identity theft, physical threats), cyberstalking, privacy violations, and gender-based discrimination. These recurring patterns of digital aggression significantly impacted their psychological well-being and online participation.

Several elements contributed to women's perceived safety. These included platform design, clarity of privacy policies, responsiveness of reporting and blocking tools, and the influence of content algorithms. Media and digital literacy empowered women to manage risks more effectively. Support systems—family, peers, advocacy groups, and legal channels—also shaped the degree of safety. Social norms and the level of tolerance for violence against women further influenced the digital environment.

Perceived insecurity led to serious personal and social consequences. Women described anxiety, depression, low confidence, and self-censorship. Many withdrew from social media or reduced activity to avoid harm. This decreased visibility limited their role in public discourse, widened the digital gender divide, and weakened democratic engagement. Economically, participants reported lost opportunities, reduced productivity, and the financial burden of legal or mental health support. Daily routines and relationships were also disrupted.

Participants proposed multi-level solutions: enhancing digital literacy and privacy practices at the individual level; raising public awareness and support systems socially; improving algorithmic moderation and privacy controls technically; and reforming cybercrime laws with stronger enforcement legally. Coordinated efforts among platforms, legal bodies, and advocacy groups were viewed as essential to building safer digital spaces for women.

Conclusion

This research provides critical insights into the multifaceted nature of digital insecurity experienced by women on social media in Iran. Unlike previous studies that often relied on quantitative data or generalized perspectives, this work is rooted in the voices and narratives of women who have directly encountered virtual threats.

The findings confirm that perceived security is shaped by a constellation of personal, structural, technological, and sociocultural variables.

Moreover, the study underscores the urgent need for multi-level interventions—ranging from user education to systemic reforms—to create safer digital environments. By identifying both the psychological consequences and the systemic barriers to digital participation, this research contributes not only to academic literature but also offers actionable knowledge for policymakers, tech developers, legal professionals, and advocacy groups seeking to empower women in the digital age. If adequately addressed, online safety can be a foundational enabler of women's full participation in the socio-economic and political spheres—both online and offline.

Bibliography

- akar K, kiani M R, sangari M. Security and privacy of social network users: investigation of individual factors. *Human Information Interaction* 2024; 11 (2) ,[in Persian]
- Ehsani Far, M., & Rezvanian, M. (2017). The Role of User Behavior in the Sense of Security on Social Networks. *Annual Conference on Research in Humanities and Social Studies*, pp. 1–15, [in Persian]
- afra, H. (2023). Meta-analysis of factors affecting women's sense of social security. *Social Development & Welfare Planning*, 14(56), 205-235, [in Persian]
- Amirkafi, M. (2009). An Investigation of the Sense of Security and Its Influencing Factors: A Case Study of Tehran. *Social Sciences Research*, Vol. 1, No. 1, Iranian Students Polling Agency (ISPA), [in Persian]
- Iman, M. T., & Noshadi, M. R. (2011). Qualitative Content Analysis. *Pazhouhesh (Research)*, Vol. 3, No. 2, pp. 15–44, [in Persian]
- Buzan, B. (1999). *People, States & Fear* (Trans. M. A. Ghasemi). Tehran: Center for Strategic Studies, [in Persian]
- Bayat, B. (2009). *Sociology of the Sense of Security*. Tehran: Amir Kabir Publications, [in Persian]
- khajeNoori, B. and Kaveh, M. (2013). The Relationship between Media Consumption and Feeling of Social Security. *Strategic Research on Social Problems*, 2(2), 57-78, [in Persian]
- Habibzadeh, A. and Bakhshi, R. (2016). Virtual Social Networks and Public Security. *Police Knowledge Journal*, 18(4), 1-33, [in Persian]
- Zakeri Hamane, R., Azam Azade, M., GHaziNejad, M. and Bastani, S. (2020). Qualitative Study of Users' Sense of Online Security in Social Networks. *New Media Studies*, 6(21), 141-178, [in Persian]
- Soltani, A., Soltani, P., & Omid, R. (2018). Investigating the Relationship Between Mobile-Based Virtual Social Networks and Students' Identity and Social Security. *Scientific-Research Quarterly of Information and Criminal Research*, Vol. 13, No. 1, pp. 117–136, [in Persian]

201 Abstract

- Ashayeri, T., Ghanbari, A. and Zahrani, D. (2023). The sources of women's social security and factors affecting it. *Journal of Woman and Family Studies*, 11(1), 73-107, [in Persian]
- Khaniki, H. and Basirian, H. (2013). Activism and Power in Virtual Social Networks: A Study of Functions of Facebook in the Real World. *Social Sciences*, 20(61), 45-80. , [in Persian]
- Van Dijk, J. (2022). *The Network Society: Social Aspects of New Media* (Trans. A. Azadi Ahmadabadi). Tehran: Imam Sadiq University Press.
- Van Dijk, J. (2005). *Power and Politics in the Network Society* (Trans. E. Yazdanpour). Resaneh, Vol. 2, No. 16.
- Chiou, webs (2006). "Adolescents sexual self-disclosure on the internet: Deindividuation and reimpression", *Adolescence*, 41: 547-561.
- Lenhart, A. (2015). *Teens, Social Media & Technology Overview 2015*, Pew Research Center
- Nawaz NA, Ishaq K, Farooq U, Khalil A, Rasheed S, Abid A, Rosdi F. 2023. A comprehensive review of security threats and solutions for the online social networks industry. *PeerJ Computer Science* 9: e1143 <https://doi.org/10.7717/peerj-cs.1143>
- Strauss, Anselm L., & Corbin, Juliet (1990), *Basics of Qualitative Research: Grounded Theory Procedures and Techniques*, Sage.
- Mittal, Namita (2023), User Perceptions of Privacy and Security in Online Social Networks, *International Journal of Innovative Science and Research Technology*, .(\)^\
- Wang J, Qiao K, Zhang Z. (2018), Trust evaluation based on evidence theory in online social networks. *International Journal of Distributed Sensor Networks*. 14(10).

مطالعه اکتشافی راهکارهای افزایش احساس امنیت زنان در شبکه‌های اجتماعی براساس تجربه زیسته زنان فعال

فاطمه محمدی*

سیده فاطمه نعمتی**

چکیده

فعالیت در شبکه‌های اجتماعی مجازی به بخشی جدایی‌ناپذیر از زندگی زنان تبدیل شده است. بر اساس مطالب منتشر شده در شبکه‌های اجتماعی، اخبار دادگاه‌ها و بازخوردهای میان فعالین فضای مجازی، گستردگی و تنوع فعالیت‌ها در این شبکه‌ها و حساسیت‌های خاص مربوط به حضور زنان، مسئله امنیت را به یکی از چالش‌های مهم فضای مجازی تبدیل کرده است. هدف از این پژوهش بررسی تجربیات زنان فعال در شبکه‌های اجتماعی و یافتن راهکارهایی از تجربیات آن‌ها، به عنوان یکی از موثرترین روش‌ها برای تدوین سیاست‌های مرتبط است. این پژوهش با استفاده از رویکردی کیفی، روش تحلیل محتوا عرفی و ابزار مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته به بررسی تجربه زنان فعال در شبکه‌های اجتماعی می‌پردازد. ۳۲ فعال فضای مجازی بر اساس میزان تعداد دنبال کننده و بازدید محتوا مورد مصاحبه قرار گرفتند و پس از انجام مراحل کد گذاری و تایید مصاحبه شوندگان، یافته‌ها نهایی شد. نتایج پژوهش نشان می‌دهد افرادی که فعالیت مستمر در شبکه‌های اجتماعی دارند، حداقل یک نوع آزار را تجربه کرده و معتقدند بسته به روحیات افراد و ادامه آزارها، زنان از حضور در شبکه‌های اجتماعی چشم می‌پوشند. آموزش و توانمندسازی زنان برای کاهش شکاف آگاهی، ایجاد پلتفرم‌های گزارش‌دهی مستقل و امن،

* دکتری جامعه‌شناسی سیاسی، مدیر گروه آسیب‌های اجتماعی، مرکز پژوهش‌های مجلس، تهران، ایران

(نویسنده مسئول)، f_mohammadi1390@yahoo.com

** دکتری جامعه‌شناسی فرهنگی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه تهران، تهران، ایران، s_f_nemati@ut.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۰/۰۸، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۲/۲۵

اصلاح قوانین و بهبود سیستم‌های گزارش تخلف و مقابله با عادی‌سازی خشونت آنلاین
مهمترین راهکارهای افزایش امنیت در شبکه‌های اجتماعی است.

کلیدواژه‌ها: احساس امنیت، زنان، شبکه‌های اجتماعی، SWOT.

۱. مقدمه و بیان مساله

در سال‌های اخیر، شبکه‌های اجتماعی به یکی از ابزارهای کلیدی برای برقراری ارتباط، تبادل اطلاعات و مشارکت در فعالیت‌های اجتماعی تبدیل شده‌اند. این پلتفرم‌ها فرصت‌هایی همچون امکان تعامل آزاد و دسترسی به منابع مختلف را برای گروه‌های گوناگون، از جمله زنان، فراهم می‌کنند. زنان از این شبکه‌ها برای توسعه فعالیت‌های آموزشی، حرفه‌ای و اجتماعی خود و تقویت صدایشان، به ویژه در جوامعی با محدودیت‌های فرهنگی و اجتماعی، بهره می‌برند. با این وجود، مسئله امنیت در فضای مجازی، به ویژه برای زنان، همچنان یک دغدغه مهم باقی مانده است. چالش‌هایی نظیر آزارهای اینترنتی، تهدیدهای شخصی و نقض حریم خصوصی می‌تواند تجربه حضور زنان در این فضا را با مشکل مواجه کند. احساس امنیت، نقش مهمی در استفاده مؤثر از شبکه‌های اجتماعی ایفا می‌کند، و نبود آن می‌تواند به کاهش مشارکت، انزوا، افت اعتماد به نفس و حتی خروج از این فضاها منجر شود.

به رشد و تاثیرگذاری شبکه‌های اجتماعی توجه بسیاری شده است و این ابزارها همچنان به تکامل خود ادامه می‌دهند. با این حال، اتخاذ تدابیر امنیتی مناسب و تلاش برای ایجاد محیطی امن‌تر در فضای مجازی برای زنان ضروری است. انجام پژوهش‌های بیشتر درباره تجربیات زیسته زنان و همچنین توسعه سیاست‌ها و راهکارهای عملی برای مقابله با چالش‌های امنیتی می‌تواند به بهبود این وضعیت کمک کند. توانمندسازی زنان از طریق آموزش درباره حقوق دیجیتال و استفاده مسئولانه از این پلتفرم‌ها نیز می‌تواند نقشی حیاتی در افزایش امنیت و اعتماد به نفس کاربران داشته باشد. با همکاری نهادهای قانونی، سازمان‌های اجتماعی و خود شبکه‌های اجتماعی، می‌توان به بهبود شرایط و ترویج فرهنگ پذیرش و احترام در فضای مجازی امیدوار بود.

امنیت از نیازهای اساسی انسان است و زوال آن، آرامش خاطر را مختل و نگرانی و اضطراب را جایگزین می‌کند. بوزان (۱۳۷۸: ۲) امنیت اجتماعی را "اطمینان خاطری که بر اساس آن افراد در جامعه‌ای که زندگی می‌کنند، نسبت به حفظ جان، حیثیت و حقوق مادی

و معنوی خود بیم و هراسی نداشته باشند" تعریف می‌کند. از نظر بوزان، امنیت پدیده‌ای ادراکی و احساسی است و نقطه آغازین آن ذهنی و مبتنی بر تصمیم بازیگران است. امنیت در اجتماع شناخته می‌شود زیرا بازیگران می‌توانند به آن رجوع کرده و برخی پدیده‌ها را به عنوان تهدید بنگرند (خواجه نوری و همکاران، ۱۳۹۲). گیدنز، زندگی اجتماعی انسان را دارای الگومندی خاصی می‌داند که به ساخت‌یابی و تداوم زندگی و تضمین امنیت وجودی منجر می‌شود. او امنیت وجودی را "وضعیت ذهنی راحت و مناسبی که در آن فرد به فعالیت‌های بدیهی، در محیطی آشنا و به همراه دیگر افرادی که تهدیدی برای او به وجود نمی‌آورند، مشغول است" تعریف می‌کند (بیات، ۱۳۸۸: ۱۰۸). به عبارت دیگر، وقتی فرد می‌داند چگونه به کار خود ادامه دهد بدون وقفه و مزاحمت، احساس امنیت وجودی (احساس امنیت) در او ایجاد می‌شود. اعتماد و احساس امنیت و آرامش خاطر، بنیان تبادل اجتماعی و تعامل در شبکه‌های اجتماعی است. با گسترش اینترنت و فضاهای شبکه‌ای، لزوم امنیت در این فضاهای مجازی بیشتر احساس می‌شود. ترس از تخریب مبانی اخلاقی و اجتماعی و نداشتن احساس امنیت روانی و فرهنگی ناشی از اطلاعات مخرب در اینترنت و فضاهای مجازی، واکنشی منطقی است، زیرا هر جامعه‌ای چارچوب‌های اطلاعاتی خاص خود را دارد و شکستن این حد و مرزها، امنیت جامعه و افراد را به خطر می‌اندازد. با وجود جنبه‌های مثبت شبکه‌های اجتماعی، استفاده نادرست از آنها توسط افراد هنجارشکن، احساس امنیت کاربران را تهدید می‌کند. بنابراین، روش‌های پیشگیری از نفوذ داده‌های مخرب و گزینش اطلاعات سالم ضروری است. زندگی مردم با فضای سایبر گره خورده است و فعالیت‌هایی مانند دوستیابی، گفتگوی آنلاین، تبادل نظر، مبادله اطلاعات، اشتراک‌گذاری و دادوستد مالی در آن رایج است. نبود حس امنیت برای این فعالیت‌ها، بزرگترین تهدید برای فعالیت‌های مجازی است (احسانی فر و رضوانیان، ۱۳۹۶).

از آن رو که نیمی از مردم جهان را زنان تشکیل می‌دهند و به همان نسبت، حداقل نیمی از استفاده‌کنندگان از فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی نیز زنان خواهند بود، بررسی احساس امنیت آنان در شبکه‌های اجتماعی مورد توجه است. بالاخص آنکه زنان به طور نامتناسبی هدف آزار و اذیت آنلاین قرار می‌گیرند، از توهین و آزار جنسی گرفته تا تهدید و پیگیری. این آزارها تأثیرات مخربی بر سلامت روان، رفاه و مشارکت آنلاین زنان دارد و می‌تواند آنها را از مشارکت کامل در بحث‌های عمومی، فعالیت‌های سیاسی و اجتماعی بازدارد و حتی با چالش‌های جدی خانوادگی مواجه کند. احساس ناامنی همچنین

می‌تواند به تعمیق شکاف جنسیتی در فضای دیجیتال و محرومیت زنان از فرصت‌های آنلاین و یا احساس تبعیض منجر شود. بررسی این تجارب به درک بهتر ابعاد و شدت مشکل، شناسایی عوامل مؤثر بر احساس ناامنی و در نهایت تدوین سیاست‌ها و راهکارهای مؤثر برای مقابله با آزار آنلاین و افزایش امنیت زنان در فضای مجازی کمک می‌کند.

بررسی محققین در شبکه‌های اجتماعی و انتشار برخی مطالب در این شبکه‌ها توسط فعالین زن نشان می‌دهد در ایران نیز موضوع امنیت در شبکه‌های اجتماعی محل بحث بوده و بسیاری از زنان تجارب ناگواری در ابعاد مختلف داشته‌اند. اخبار مرتبط با پلیس فتا نیز نشان می‌دهد این وقایع به شکایت و رسیدگی توسط قوه قضائیه منجر شده است. از این رو به جهت درک تجربیات زنان در این موضوع و بررسی راهکارهای از ابعاد مختلف بر اساس نظریات افراد صاحب تجربه، پژوهش حاضر انجام شده است. مهمترین سوالات پژوهش شامل این موارد است:

- زنان چه تجربیاتی از موضوع امنیت در شبکه‌های اجتماعی داشته‌اند؟
- این تجربیات در چه موضوعاتی مقوله بندی می‌گردد؟
- راهکارهای آنها برای بهبود شرایط فعالیت در شبکه‌های اجتماعی چیست؟

۲. پیشینه پژوهش

تاکنون پژوهشی با عنوان فعلی انجام نشده است، برخی پژوهش‌های داخلی مرتبط شامل موارد زیر است:

آکار و همکاران (۱۴۰۳) در مقاله خود با عنوان "امنیت و حریم خصوصی کاربران شبکه‌های اجتماعی: بررسی عوامل فردی" به بررسی نقش عوامل فردی در رفتارهای مرتبط با امنیت و حریم خصوصی کاربران در شبکه‌های اجتماعی پرداخته است. نتایج نشان داد که آگاهی کاربران از امنیت و حریم خصوصی در شبکه‌های اجتماعی کمتر از حد مطلوب است، در حالی که اهمیت این مسائل برای آنها بیشتر از حد انتظار بوده است. همچنین رفتارهای مرتبط با عوامل فردی در زمینه امنیت و حریم خصوصی کمتر از حد انتظار انجام شده‌اند. نتایج نشان داد که زنان و دانشجویان کارشناسی در مقایسه با سایر گروه‌ها نمرات بالاتری در زمینه‌های مختلف امنیت و حریم خصوصی دریافت کرده‌اند. به

طور کلی، اگرچه کاربران به امنیت و حریم خصوصی اهمیت می‌دهند، اما آگاهی و رفتارهای آنان در این زمینه‌ها نیاز به بهبود دارند.

عشایری و همکاران (۱۴۰۲) در پژوهشی با عنوان "منابع احساس امنیت اجتماعی زنان و عوامل مؤثر بر آن" تأثیر عوامل جامعه‌شناختی بر احساس امنیت زنان را بررسی کرده است. نتایج نشان می‌دهد منابع کنترلی (۰.۳۸۷)، رسانه‌ای (۰.۳۰۸)، سرمایه اجتماعی (۰.۲۴۹)، عوامل محیطی (۰.۲۱۷) و روانی (۰.۲۳۲) بیشترین اثر را دارند. در مجموع، این عوامل ۲۸ درصد از تغییرات احساس امنیت زنان را توضیح می‌دهند.

افرا (۱۴۰۲) در پژوهشی با عنوان "فرا تحلیل عوامل مؤثر بر احساس امنیت اجتماعی زنان" با بررسی ۵۵ مقاله منتشر شده بین سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۹، داده‌ها با نرم‌افزار فراتحلیل (CMA) تحلیل شدند. در ابتدا، سوگیری انتشار و همگنی مطالعات مورد ارزیابی قرار گرفت که نشان داد هیچ سوگیری انتشار وجود ندارد و اندازه اثر مطالعات نیز ناهمگن است. سپس، تأثیر متغیرهایی همچون مشارکت اجتماعی، تعلق مذهبی، حمایت اجتماعی، شبکه روابط اجتماعی، عملکرد پلیس، هویت اجتماعی، انسجام اجتماعی و اعتماد اجتماعی بر احساس امنیت اجتماعی زنان ارزیابی شد که همگی تأثیر معناداری با اندازه اثر متوسط داشتند. علاوه بر این، با در نظر گرفتن قومیت به عنوان متغیر تعدیل‌گر، تأثیر این عوامل بر احساس امنیت اجتماعی زنان متفاوت ارزیابی شد.

ذاکری و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهشی با عنوان "بررسی کیفی احساس امنیت آنلاین کاربران شبکه‌های اجتماعی" با استفاده از روش تثلیث و بهره‌گیری از مطالعات اسنادی، مصاحبه عمیق با خبرگان و کاربران فعال، تکنیک گروه متمرکز و تحلیل محتوای مراجعات سایبری کاربران و مصاحبه مطبوعاتی مسئولان انجام شد. نتایج تحقیق شامل ۶۶ گزاره در پنج حوزه اقتصادی، سیاسی، فرهنگی، اجتماعی و حقوقی بود که به ۱۱ مقوله مختلف مانند تبادلات مالی، فرصت‌های شغلی، عقاید سیاسی، توان ملی، اصول اخلاقی، هنجارهای فرهنگی، باورهای دینی، عواطف و احساسات، روابط خانوادگی، حریم خصوصی و حقوق شهروندی پرداخته شد. احساس امنیت آنلاین کاربران ایرانی تحت تأثیر روابط دولت-شهروند در فضای واقعی جامعه قرار دارد و در مصادیق متفاوتی از امنیت آفلاین بروز می‌یابد.

سلطانی و همکاران (۱۳۹۷) در مطالعه‌ای با عنوان "بررسی رابطه شبکه‌های اجتماعی مجازی تحت تلفن همراه با هویت و امنیت اجتماعی دانشجویان"، هویت اجتماعی در

چهار بعد (قومی، دینی، ملی و جهانی) و امنیت در سه حوزه (اجتماعی، مالی و فکری) تعریف شد. نتایج نشان داد که استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی تلفن همراه با هویت و امنیت اجتماعی دانشجویان رابطه مثبت و معنادار دارد، به‌طوری‌که در میان ابعاد هویت، این رابطه تنها با هویت دینی و ملی، و در حوزه امنیت اجتماعی، تنها با امنیت فکری معنادار بود. تحلیل رگرسیونی نیز نشان داد که افزایش استفاده از شبکه‌های اجتماعی موجب تقویت هویت دینی در شاخص‌هایی نظیر ارتباط با کاربران با باورهای دینی مشترک، تعامل با هم‌کیشان، تبریک و تسلیت مناسبت‌های مذهبی، و واکنش به توهین‌کنندگان به باورهای دینی می‌شود.

در پژوهش‌های خارجی صورت گرفته نیز، این موارد قابل اشاره است:

میتال (۲۰۲۳) در مقاله خود با عنوان "درک کاربران از حریم خصوصی و امنیت در شبکه‌های اجتماعی آنلاین" به این مساله می‌پردازد که ادراک کاربران از حریم خصوصی و امنیت در شبکه‌های اجتماعی آنلاین مسئله‌ای پیچیده است که عوامل مختلفی مانند آگاهی از تنظیمات حریم خصوصی، اعتماد به پلتفرم، استفاده از اپلیکیشن‌ها و خدمات شخص ثالث، نگرش نسبت به جمع‌آوری و استفاده از داده‌ها، واکنش به نقض حریم خصوصی، درک از اطلاعات غلط و استفاده از ابزارهای تقویت حریم خصوصی را دربر می‌گیرد. این عوامل می‌توانند تأثیر زیادی بر نحوه تعامل کاربران با پلتفرم داشته باشند. واکنش کاربران به نقض حریم خصوصی، درک از اطلاعات غلط و استفاده از ابزارهای حریم خصوصی می‌تواند تأثیر زیادی بر اعتماد و رفتار آنان در پلتفرم بگذارد. پلتفرم‌هایی که سیاست‌های شفاف، تدابیر امنیتی قوی، رابط‌های کاربری آسان و رویکردی پاسخگو به نگرانی‌های کاربران ارائه می‌دهند، می‌توانند به ایجاد اعتماد و جلب مشارکت کاربران کمک کنند.

نواز و همکاران (۲۰۲۳) در مقاله خود با عنوان "بررسی جامع تهدیدات امنیتی و راه حل‌های صنعت شبکه‌های اجتماعی آنلاین" به بررسی تهدیدات مختلف امنیتی و حریم خصوصی که کاربران شبکه‌های اجتماعی با آن‌ها روبرو هستند، می‌پردازد. همچنین به خطرات اشتراک‌گذاری محتوای چندرسانه‌ای در پلتفرم‌های شبکه‌های اجتماعی و تدابیر پیشگیرانه مرتبط با آن‌ها اشاره می‌کند. علاوه بر این، روش‌ها، ابزارها و مکانیزم‌های استفاده ایمن‌تر از شبکه‌های اجتماعی آنلاین معرفی شده‌اند که بر اساس ارائه‌دهندگان آن‌ها (شامل تجاری، منبع باز و راه‌حل‌های علمی) دسته‌بندی شده‌اند.

پژوهش وانگ و همکاران (۲۰۱۸) با عنوان "روش ارزیابی جدید میزان اعتماد و امنیت افراد در شبکه‌های اجتماعی آنلاین بر اساس نظریه سیگنالینگ" به بررسی مکانیسم‌های امنیتی و روش‌های ایجاد ارتباط مبتنی بر اعتماد بین کاربران شبکه‌های اجتماعی پرداخته است. هدف مقاله آن‌ها ارزیابی و اندازه‌گیری پلتفرم‌های اجتماعی و سیگنال‌های امنیتی و اعتماد در این فضا بوده است. برای این منظور، سیگنال‌های امنیتی و اعتماد از پلتفرم‌های عمومی شبکه‌های اجتماعی آنلاین طبق‌بندی و ویژگی‌های استاتیک و پویای آن‌ها با استفاده از زبان وب انتولوژی و منطق زمانی محاسبه شد. سپس با استفاده از روش تحلیل سلسله‌مراتبی فازی، یک مدل جامع محاسباتی برای اندازه‌گیری امنیت و قابلیت اطمینان پلتفرم‌های اجتماعی ایجاد شد. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که مدل استخراج‌شده می‌تواند به ارزیابی درجه امنیت و ارتقا و بهبود پلتفرم‌های اجتماعی کمک کند. محققان اعتماد و امنیت آنلاین را به طور مشابه در این مطالعه به کار برده‌اند.

در مطالعات انجام شده، جامعه نمونه زنان فعال در شبکه‌های اجتماعی که دوره تجربه آنها قابل توجه باشد، نادیده گرفته شده است. پژوهش حاضر با روش کیفی می‌کوشد تجربه این زنان را در عرصه احساس امنیت در شبکه‌های اجتماعی واکاوی کرده تا تصویری شفاف از حیطه‌های تجربه و نیز راهکارهای مناسب بر اساس نظرات کارشناسی این افراد به دست دهد.

۳. چارچوب مفهومی

بررسی مفهوم امنیت مجازی در عصر شبکه‌ای شدن در آرای متفکرانی چون وندایک، کاستلز، باومن و گیدنز نشان می‌دهد که همگی بر تناقض مفاهیم آزادی و امنیت در فضای مجازی صحنه گذاشته و در نهایت تأمین امنیت کامل در شبکه‌های اجتماعی مجازی را رؤیایی بیش نمیدانند. باومن در کتاب نظارت سیال، همچون فوکو در کنترل و نظارت فراگیر و سیال بر کاربران خبر می‌دهد و اما وندایک در معادله امنیت و آزادی، آزادی را در شبکه‌های اجتماعی به لحاظ ذاتی مقدم بر امنیت می‌داند. آنها امنیت بیشتر را نتیجه کنترل و نظارت بیشتر میدانند. در این قسمت، با تمرکز بر آرای وندایک، مبحث امنیت در جامعه شبکه‌ای و به تبع آن شبکه‌های اجتماعی را تشریح می‌کنیم.

کاربرپسند بودن شبکه‌ها، هدف غایی طراحان شبکه‌های مجازی است. این ویژگی با اندازه شبکه، کارکردهای چندگانه و قابلیت‌های ارتباطی آن رابطه‌ی مستقیم دارد. با این

حال، همین ویژگی مطلوب، احتمال خرابی و دسترسی غیرمجاز را افزایش می‌دهد و منجر به کاهش حس امنیت و اعتماد کاربر می‌شود. همچنین، محدودیت در دسترسی، با توزیع متناسب دانش و قدرت در تضاد است و وابستگی به گروه کوچکی از متخصصان را ایجاد می‌کند. وندایک (۲۰۰۵) برای حل این پارادوکس، ارتباط شبکه‌های کوچک مستقل با یکدیگر را پیشنهاد می‌دهد. در این مدل، ارتباطات درون هر شبکه کوچک با امنیت و پیچیدگی نسبی طراحی می‌شود و ارتباط میان این شبکه‌ها نیز به‌طور قابل توجهی کنترل می‌شود. در این ساختار، اطلاعات فقط در مرکز و در سرورهای اصلی ذخیره می‌شوند (وندایک، ۱۳۸۴: ۳۲).

شرکت‌ها به‌جای استفاده از ترکیبی از تجهیزات قدیمی و جدید با ساختارهای مستقل و چندسطحی، اغلب سیستم‌های از پیش طراحی شده را ترجیح می‌دهند تا پیچیدگی را کاهش دهند. همچنین، اکثر شبکه‌ها به دنبال استانداردسازی و به‌روزرسانی هستند. دسترسی عمومی، ملموس‌ترین ویژگی شبکه است که نیازمند نظارت و کنترل است. تعریف امنیت سازمانی و فنی در حال حاضر بر محدودیت، کنترل و نظارت، چه در سطح خرد (مانند شرکت‌ها) و چه در سطح کلان (مانند دولت‌ها و نهادهای بین‌المللی)، متمرکز است. با این وجود، امنیت صد در صدی شبکه‌ها غیرممکن است و به‌خاطر حفظ امنیت، نمی‌توان کاربران را از دسترسی محروم کرد، زیرا فضای مجازی ذاتاً آزادی را بر امنیت ارجح می‌داند.

وندایک در مقدمه‌ی کتاب "جامعه‌ی شبکه‌ای"، دنیای امروز را در حال تجربه‌ی "سرعت و حشتناک" توصیف می‌کند؛ عصری که فناوری، سرعت، وابستگی متقابل و شکنندگی مفرط را به ارمغان آورده است. در این فرآیند، اینترنت نقشی اساسی ایفا می‌کند. این دیدگاه به رویکرد زیگموند باومن درباره‌ی سیالیت و شکنندگی جامعه‌ی مدرن، به‌ویژه در حوزه‌ی روابط اجتماعی و تعاملات روزمره، شباهت دارد. وندایک، هم‌نظر با مانوئل کاستلز، معتقد است که زیرساخت‌های جامعه‌ی جدید، فناوری‌هایی هستند که در تعاریف کلاسیک جامعه، تنها یک بُعد را تشکیل می‌دادند، در حالی که امروزه جامعه معادل با فناوری است. وندایک همچنین بر این باور است که تسلط فناوری به حوزه‌ی ادبیات نیز سرایت کرده است و ورود شبکه‌های رسانه‌ای حتی بر ساختار دستوری و نحوی زبان، از جمله زبان مادری خود او (هلندی)، تأثیر گذاشته است. او معتقد است که چنین دنیایی، به لحاظ امنیت وجودشناختی، آن‌طور که گیدنز نیز در اشاره به جامعه‌ی مخاطره‌آمیز

خاطر نشان می‌سازد، نه تنها آزادتر نشده است، بلکه هرگز این چنین به هم پیوسته و وابسته نیز نبوده است (وندایک، ۱۴۰۱).

بسیاری از استدلال‌های او در مورد فرآیند شبکه‌ای شدن تعاملات، در آثار و دیدگاه‌های کاستلز، وبستر، گیدنز و دانیل بل نیز مطرح شده است. وندایک نه تنها به تأثیر و سلطه‌ی اینترنت بر سطح کلان جامعه معتقد است، بلکه سلطه‌ی شبکه‌ها را در سطوح فردی نیز می‌بیند. در سطح سازمانی نیز، شبکه‌های همکاری و رقابتی به تنظیمات سازمانی جدیدی مجهز شده‌اند. شبکه‌های جهانی امروزین، چه در سطح فردی و چه سازمانی، نقش یک سیستم عصبی ارگانیسم را ایفا می‌کنند که تمام اجزای سیستم را به هم متصل می‌کند.

وندایک برخلاف دیدگاهی که ظهور جامعه‌ی شبکه‌ای را باعث تقویت دموکراسی و آزادی می‌داند، معتقد است که فناوری نقشی وابسته و میانجی در انتقال و بازنمایی دموکراسی دارد. از آنجا که دموکراسی از بالا هدایت می‌شود، ممکن است در مخاطره قرار گیرد، زیرا ارزش‌های دموکراتیک به صورت واسطه‌مند و از فیلترهای مختلف و گاه متناقض به دست مردم می‌رسد و ماهیت ناب خود را از دست می‌دهد. آزادی نیز از طریق حریم خصوصی افراد به عنوان "شهروند ثبت نام شده" در خطر است. به اعتقاد وندایک، شهروند ثبت نام شده گرچه ممکن است از امنیت بالایی برخوردار باشد، اما هم‌زمان از کمبود امنیت نیز مصون نیست، زیرا به نوع دیگری از فناوری وابسته است که می‌تواند او را کاملاً تحت مراقبت قرار دهد. این درک از جامعه‌ی شبکه‌ای به عنوان یک جامعه‌ی مراقبتی و نظارتی، در رویکرد فوکو درباره‌ی مراقبت‌های نامرئی نظام سرمایه‌داری متأخر بررسی شده است.

وی ابتدا با نگاهی بدبینانه به پیامدهای منفی این نوع فناوری اشاره می‌کند؛ پیامدهایی که یادآور بینش مکاتب انتقادی، به ویژه مارکوزه، آدورنو و هابرماس است. این درک از فناوری را می‌توان در رویکردهای انتقادی-پست مدرن، مانند بودریار (در بحث فراواقعیت و شبیه‌سازی) و لیوتار (جامعه‌ی کامپیوتری شده و تسلط غیرانسان)، نیز یافت؛ به ویژه آنجا که به قول فوکو، نظام سرمایه‌داری توهم امنیت و توانمندی را هم‌زمان با مراقبت و نظارت در سوژه‌ها می‌پروراند.

امنیت مجازی، به ویژه برای کشورها، موضوعی حیاتی است. شرط لازم برای تهدیدپذیری از دنیای مجازی، استفاده‌ی گسترده و اتصال به شبکه‌های الکترونیکی اطلاعات است و شرط کافی، دیجیتالی شدن تمام زیرساخت‌های اقتصادی، اجتماعی، سیاسی یک جامعه است (فرهادی، ۱۳۹۵: ۵۴). گسترش ارتباطات و انقلاب تکنولوژیکی،

بسیاری از مسائل امنیتی را جهانی ساخته و کشورهای شمال و جنوب در این زمینه مسائل مشترکی دارند (همان).

بررسی‌ها نشان می‌دهد که حضور بسیاری از کاربران ایرانی در فضای شبکه‌های اجتماعی، با مخاطراتی در رابطه با تهدید حریم خصوصی آنان مواجه است و سهل‌انگاری این کاربران گاه صدمات جدی به آنان وارد کرده است. مهم‌ترین چالش شبکه‌های اجتماعی اینترنتی، موضوع اعتماد به مخاطب یا کسانی است که در لیست دوستان قرار می‌گیرند. مطالعه‌ی سبک کاربری کاربران ایرانی نشان می‌دهد که کاربران معمولاً درخواست‌های دوستی را به راحتی می‌پذیرند؛ در حالی که در شبکه‌های اجتماعی، دوستیابی به معنای واقعی کلمه صورت نمی‌گیرد و این آغاز به مخاطره افتادن امنیت در فضای شبکه‌های مجازی است (حبیب زاده و بخشی، ۱۳۹۵). با عمومی شدن این فرصت، افراد شکل دیگری از حضور در اجتماع مدرن را تجربه می‌کنند و افزایش روزافزون کاربران، با توجه به فرهنگ اجتماعی و اعتقادات مذهبی ایرانیان، مسئله را پیچیده‌تر و قابل تأمل‌تر می‌کند.

بد نیست به این مساله نیز اشاره کنیم که با گسترش رایانه‌های شخصی، تلفن همراه و وسایل ارتباطی مدرن، مفهوم فردزدایی و گمنامی در فضای سایبر پیچیده‌تر شده است. تحقیقات مختلف نشان می‌دهد که ورود افراد در گروه‌ها و شبکه‌های اینترنتی بزهکارانه، نه تنها فردیت افراد را تحت تأثیر قرار می‌دهد، بلکه بسترهای گمنامی، شرایطی را برای ارتکاب جرم در فضای سایبر فراهم می‌کند (امیرکافی، ۱۳۸۸).

نفس ارتباط در فضای سایبر، به دلیل فقدان بُعد فیزیکی و تأثیرات حضوری افراد، دارای خللی است که افراد را در قبال رفتارشان غیرمسئول می‌کند. نتایج پیمایش چيو (۲۰۰۶) نشان می‌دهد زمانی که افراد با اسم مستعار یا هویتی گمنام وارد اینترنت می‌شوند، تمایل بیشتری برای مشارکت در موضوعات جنسی دارند. در واقع، از این طریق افراد مهار رفتاری خود را از دست می‌دهند و به راحتی به رفتارهای غیرقابل قبول اجتماعی پاسخ مثبت می‌دهند (لنهارت، ۲۰۱۵).

۴. روش پژوهش

به دلیل محدود بودن پژوهش‌های انجام شده و نیاز به مطالعات بیشتر، رویکرد کیفی برای این پژوهش اتخاذ شد. رویکرد کیفی به دلیل عمق‌بخشی به درک تجربیات و احساسات

زنان در شبکه‌های اجتماعی و امکان بررسی زمینه‌های اجتماعی و روان‌شناختی مرتبط با احساس امنیت، برای این پژوهش مناسب است. جامعه آماری این پژوهش شامل زنانی است که تجربه فعالیت در شبکه‌های اجتماعی مختلف (مانند اینستاگرام، توئیتر، فیس بوک و ...) را دارند. به جهت انتخاب افراد مناسب، بانوانی که بیش از ۵ هزار دنبال کننده داشته، حداقل ۳ سال از شروع فعالیت آنها گذشته و روزانه مطالبی منتشر می کنند که یا بیش از ۵۰۰ پند دریافت کرده بودند و یا بازدید ریلزهای آنان بالای ۵ هزار بود، انتخاب شدند. این حدود بر اساس همفکری با کارشناسان فضای مجازی بدست آمد، چرا که در این شرایط افراد تعداد تعاملات بالایی داشته و می توانند در خصوص آنچه تجربه کرده اند، با قطعیت بیشتری صحبت کنند.

در این پژوهش، روش نمونه گیری نظری یا مفهومی استفاده شد. افراد نمونه به شیوه هدفمند انتخاب شدند و مهمترین معیار، استفاده قابل توجه از شبکه های اجتماعی و داشتن فعالیت بود. فرق نمونه گیری نظری با نمونه گیری های کلاسیک در این است که نمی توان در طرح تحقیق از قبل روش نمونه گیری را مشخص کرد (اشتروس و کوربین، ۱۹۹۰: ۱۸۴). در پژوهش های کیفی، تعداد نمونه براساس اصل اشباع نظری تعیین می شود. بر این اساس، مصاحبه ها تا زمانی ادامه می یابد که اطلاعات جدیدی از مصاحبه شوندگان به دست نیاید و داده ها به اشباع برسند. پس از ۳۲ مصاحبه اشباع نظری حاصل شد و در نتیجه مصاحبه ها متوقف گردید.

به منظور بررسی داده ها، از روش تحلیل محتوای عرفی استفاده شد. تحلیل محتوای عرفی معمولاً در طرحی مطالعاتی به کار می رود که هدف آن شرح یک پدیده است. این نوع طرح اغلب هنگامی مناسب است که نظریه های موجود یا ادبیات تحقیق درباره پدیده مورد مطالعه محدود باشد. در این حالت پژوهشگران از به کار گرفتن مقوله های پیش ساخته پرهیز دارند و در عوض ترتیبی می دهند که مقوله ها از داده ها ناشی شوند. در این حالت، محققان خودشان را در امواج داده ها شناور می کنند تا شناختی بدیع حاصل شود. بنابراین، از طریق استقراء، مقوله ها از داده ها ظهور می یابند. این حالت را مایرینگ مقوله استقرایی نامیده است (ایمان و نوشادی، ۱۳۹۰: ۲۲). لذا ابتدا مصاحبه ها کامل مطالعه شد، سپس مقولات جزئی بدست آمد، بین مقولات مشابه همبستگی ایجاد و در یک مقوله کلی دسته بندی شدند.

به منظور اعتبارسنجی، یافته ها پس از مقوله بندی به افراد بازگشت داده شد تا نتایج را ارزیابی کنند و پس از اصلاح و دریافت تایید، نهایی شد.

سیمای پاسخگویی که در این پژوهش مورد مصاحبه قرار گرفتند به شرح زیر است:

- سن: بیشتر افراد در رده سنی ۲۶ تا ۳۵ سال قرار دارند.
- تحصیلات: بیشترین تعداد افراد با تحصیلات فوق دیپلم و لیسانس هستند.
- وضعیت تأهل: توزیع تقریباً متعادل بین افراد متأهل (۱۷ نفر) و مجرد (۱۵ نفر)
- میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی: بیشتر افراد بین ۶ تا ۷ ساعت در روز از شبکه‌های اجتماعی استفاده می‌کنند.

جدول ۱. سیمای پاسخگویان

نفرات	سن	تحصیلات	وضعیت تأهل	میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی
۱	۲۲	مجرد	فوق دیپلم	۶-۷ ساعت
۲	۲۵	مجرد	دکتر	۸-۱۰ ساعت
۳	۱۹	مجرد	لیسانس	۳-۵ ساعت
۴	۲۴	مجرد	دیپلم	۶-۷ ساعت
۵	۲۰	مجرد	لیسانس	۳-۵ ساعت
۶	۲۳	متأهل	فوق دیپلم	۸-۱۰ ساعت
۷	۳۷	متأهل	دکتر	۶-۷ ساعت
۸	۱۸	متأهل	دیپلم	۳-۵ ساعت
۹	۲۶	متأهل	کارشناسی ارشد	۸-۱۰ ساعت
۱۰	۲۹	مجرد	فوق دیپلم	۶-۷ ساعت
۱۱	۲۷	مجرد	لیسانس	۳-۵ ساعت
۱۲	۳۲	متأهل	کارشناسی ارشد	۶-۷ ساعت
۱۳	۳۰	مجرد	فوق دیپلم	۸-۱۰ ساعت
۱۴	۲۶	مجرد	کارشناسی ارشد	۶-۷ ساعت
۱۵	۲۸	مجرد	لیسانس	۳-۵ ساعت
۱۶	۲۷	متأهل	فوق دیپلم	۶-۷ ساعت
۱۷	۳۵	متأهل	لیسانس	۸-۱۰ ساعت
۱۸	۳۱	مجرد	دیپلم	۳-۵ ساعت
۱۹	۳۳	متأهل	دیپلم	۶-۷ ساعت
۲۰	۳۲	متأهل	کارشناسی ارشد	۸-۱۰ ساعت

مطالعه اکتشافی راهکارهای افزایش ... (فاطمه محمدی و سیده فاطمه نعمتی) ۲۱۵

نفرات	سن	تحصیلات	وضعیت تاهل	میزان استفاده از شبکه های اجتماعی
۲۱	۳۴	مجرد	فوق دیپلم	۶-۷ ساعت
۲۲	۳۱	متاهل	کارشناسی ارشد	۳-۵ ساعت
۲۳	۲۲	متاهل	فوق دیپلم	۶-۷ ساعت
۲۴	۳۲	متاهل	کارشناسی ارشد	۸-۱۰ ساعت
۲۵	۳۸	متاهل	دکتر	۸-۱۰ ساعت
۲۶	۴۰	متاهل	دکتر	۶-۷ ساعت
۲۷	۳۶	متاهل	لیسانس	۶-۷ ساعت
۲۸	۳۷	مجرد	لیسانس	۳-۵ ساعت
۲۹	۳۹	متاهل	لیسانس	۸-۱۰ ساعت
۳۰	۴۱	متاهل	دکتر	۳-۵ ساعت
۳۱	۵۰	مجرد	فوق دیپلم	۶-۷ ساعت
۳۲	۴۵	متاهل	فوق دیپلم	۶-۷ ساعت

۵. یافته‌ها

مقولات اصلی بدست آمده شامل موارد زیر است:

جدول ۲. مقولات اصلی و فرعی بدست آمده از مصاحبه شوندگان

موضوع اصلی	زیر موضوعات
انواع تهدیدات و آزارها	آزار کلامی: توهین، تحقیر، تهدید، تروینگ، نفرت پراکنی، خشونت کلامی آزار جنسی: درخواست‌های نامناسب، ارسال تصاویر و پیام‌های جنسی ناخواسته، آزار جنسی آنلاین، انتقام پورنوگرافی خشونت آنلاین: داکینگ، سوءاستفاده از اطلاعات شخصی، تهدید به خشونت فیزیکی مزاحمت و پیگیری آنلاین: نظارت و کنترل آنلاین، جمع‌آوری اطلاعات شخصی، ایجاد حساب‌های جعلی برای تعقیب نقض حریم خصوصی: انتشار اطلاعات شخصی، هک کردن حساب‌ها، دسترسی غیرمجاز تبعیض و کلیشه‌های جنسیتی: بازتولید کلیشه‌های جنسیتی، ترویج نابرابری، تبعیض جنسیتی
عوامل موثر بر احساس امنیت	طراحی و ساختار پلتفرم: سیاست‌های حفظ حریم خصوصی، سازوکارهای گزارش تخلف، ابزارهای مسدود کردن کاربران سواد رسانه‌ای و دیجیتال: آگاهی از خطرات، مدیریت حریم خصوصی، مهارت‌های مقابله با آزار آنلاین حمایت اجتماعی: دسترسی به منابع حمایتی، وجود شبکه‌های دوستانه و خانوادگی، حمایت از سوی سازمان‌های مدافع حقوق زنان

موضوع اصلی	زیر موضوعات
	چارچوب‌های قانونی و حقوقی: قوانین جرایم سایبری، کارآمدی سیستم قضایی فرهنگ و هنجارهای اجتماعی: میزان پذیرش خشونت علیه زنان، فرهنگ احترام به حقوق زنان سن، تحصیلات، وضعیت تاهل، شغل، میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی
پیامدهای احساس ناامنی	ترک شبکه‌های اجتماعی: کاهش مشارکت، خودسانسوری، محدود کردن فعالیت در فضای مجازی اثرات روانی: اضطراب، افسردگی، کاهش اعتماد به نفس، احساس ترس و ناامنی محدود شدن آزادی بیان: سانسور خود، عدم ابراز عقاید، ترس از واکنش‌های منفی
راهکارهای افزایش امنیت	آموزش و افزایش سواد رسانه‌ای: برگزاری کارگاه‌ها، تولید محتوای آموزشی، اطلاع‌رسانی درباره خطرات آنلاین تقویت سازوکارهای گزارش تخلف: ایجاد سیستم‌های گزارش‌دهی کارآمد، پاسخگویی سریع و موثر اصلاح قوانین و مقررات: تصویب قوانین جامع، پیش‌بینی مجازات‌های بازدارنده تغییر فرهنگ و هنجارهای اجتماعی: ترویج فرهنگ احترام، مبارزه با خشونت علیه زنان توانمندسازی زنان: افزایش اعتماد به نفس و آگاهی در استفاده از شبکه‌های اجتماعی

۱.۵ انواع تهدیدات و آزارها علیه زنان در شبکه‌های اجتماعی

مصاحبه و دریافت تجربه زنان نشان داد موارد زیر را حداقل یک بار تجربه کرده اند:

- آزار کلامی

آزار کلامی در فضای مجازی برای من به یک مشکل روزمره تبدیل شده است. به محض اینکه عکسی می‌گذارم یا پستی منتشر می‌کنم، کامنت‌های توهین‌آمیز زیادی دریافت می‌کنم. بعضی‌ها می‌گویند باید به این کامنت‌ها توجه نکرد، اما واقعاً بر روحیه من تاثیر می‌گذارد (زهره)

من همیشه سعی می‌کنم به طور مثبت با فالوئرهایم ارتباط برقرار کنم، اما بعضی اوقات کامنت‌های منفی و توهین‌آمیز حتی برای کسانی که من را دنبال نمی‌کنند هم ممکن است آزاردهنده باشد. این چیزی است که باید جدی‌تر گرفته شود. خیلی سخت است که بی تفاوت باشی (ستیا)

- آزار جنسی

آزار جنسی در فضای مجازی فقط محدود به پیام‌های خصوصی نیست. خیلی وقت‌ها از روی ظاهر یا نوع پوشش من قضاوت می‌کنند و این به مرز توهین و تحقیر کشیده می‌شود. این نوع آزار نه تنها برای من، بلکه برای همه زنان آنلاین دردناک است (روناک)

مطالعهٔ اکتشافی راهکارهای افزایش ... (فاطمه محمدی و سیده فاطمه نعمتی) ۲۱۷

در برخی مواقع پیام‌های جنسی از افرادی که هیچ شناختی از من ندارند، دریافت می‌کنم. این رفتارها نه تنها ناراحت‌کننده هستند بلکه به نوعی به حقوق زنان در فضای آنلاین تجاوز می‌کنند و باید با این موضوع برخورد جدی‌تری انجام شود (حانیه)

- خشونت آنلاین

خشونت آنلاین حتی به شکلی از تهدید به مرگ هم رسیده است. من خودم تجربه تهدیدهای جدی داشتم که باعث شد تا حتی احساس امنیت نداشته باشم. این نوع خشونت فقط به حرف محدود نمی‌شود، بلکه در مواردی تبدیل به خطر فیزیکی هم می‌شود (فرزان)

این روزها خشونت در حال عادی شدن است. به محض اینکه اظهار نظر می‌کنم یا پستی می‌گذارم که از نظرات عمومی فاصله می‌گیرد، از طرف عده‌ای تهدید می‌شوم. این‌ها نه تنها به لحاظ روانی آسیب می‌زنند بلکه می‌توانند در زندگی شخصی‌ام هم مشکلات جدی ایجاد کنند (زهره)

- مزاحمت و پیگیری آنلاین (Stalking)

گاهی اوقات افرادی که مرا دنبال می‌کنند، از اطلاعات شخصی من استفاده کرده و حتی به دقت پیگیر رفتارها و حرکات من در دنیای واقعی می‌شوند. این حس بسیار ناخوشایندی است و یک نوع مزاحمت آنلاین محسوب می‌شود که از کنترل من خارج است (شهرزاد)

یک بار شخصی از طریق نظرات و پیام‌های خصوصی به طور مداوم مرا پیگیری می‌کرد. به طور مثال، از من سوال می‌کرد که در کجا هستم یا از کجا خرید کرده‌ام. این نوع پیگیری‌ها می‌توانند احساس امنیت فرد را به خطر بیندازند (زیبا)^۱

- نقض حریم خصوصی

نقض حریم خصوصی در فضای مجازی برای من یکی از بزرگ‌ترین چالش‌هاست. حتی یک عکس یا ویدیو که به اشتراک می‌گذارم ممکن است به شکلی دستکاری شده یا بدون اجازه منتشر شود. این امر نه تنها به اعتبار من لطمه می‌زند بلکه احساس امنیت را نیز کاهش می‌دهد (زیبا)

متأسفانه بعضی افراد به راحتی می‌توانند اطلاعات خصوصی ما را به دست آورند و از آن برای اهداف مختلف سوءاستفاده کنند. من بارها شاهد بوده‌ام که اطلاعات شخصی

من از طریق پست‌ها و استوری‌ها بدون اجازه به اشتراک گذاشته می‌شود که این نقض حریم خصوصی من است (فاطمه)

- تبعیض و کلیشه‌های جنسیتی

همیشه احساس می‌کنم که وقتی پستی منتشر می‌کنم که از زنانگی یا استقلال من حرف می‌زند، برخی افراد به سرعت آن را با کلیشه‌های جنسیتی مرتبط می‌کنند. مثلاً فکر می‌کنند چون من یک زن هستم، باید فقط در مورد مسائل 'زنانه' صحبت کنم و اگر بخواهم در زمینه‌های دیگر هم اظهار نظر کنم، به سرعت برچسب‌های غیرمنصفانه می‌زنند. این تبعیض‌ها می‌تواند خیلی آزاردهنده باشد (اسرا)

بیشتر اوقات در فضای مجازی از من به عنوان یک زن توقعات خاصی دارند. گاهی اوقات وقتی من در مورد مسائل اجتماعی یا سیاسی اظهار نظر می‌کنم، بیشتر به عنوان یک زن قضاوت می‌شوم تا به عنوان یک فرد با نظر و دیدگاه خاص. خیلی وقت‌ها این نگاه‌ها از جنس تبعیض و کلیشه‌های جنسیتی هستند که می‌گویند یک زن نباید در چنین بحث‌هایی مشارکت کند. این کلیشه‌ها باعث می‌شود که صدای ما کمتر شنیده شود (فاطمه)

۲.۵ عوامل مؤثر بر احساس امنیت زنان در شبکه‌های اجتماعی

شامل عواملی است که در افزایش یا کاهش احساس امنیت زنان در این فضا مؤثر بوده است. این عوامل در دو دسته اصلی و ۹ دسته فرعی تقسیم می‌شوند:

۱. ویژگی‌های پلتفرم و سیاست‌ها

- طراحی و ساختار پلتفرم

وقتی وارد شبکه‌های اجتماعی می‌شوم، طراحی ساده و کاربرپسند می‌تواند خیلی بر احساس امنیت من تأثیر بگذارد. مثلاً اگر پلتفرم پیچیده باشد، ممکن است نتوانم تنظیمات حریم خصوصی را به راحتی پیدا کنم و این باعث می‌شود که احساس امنیت نداشته باشم (آذر)

- سیاست‌های حفظ حریم خصوصی

من همیشه به سیاست‌های حریم خصوصی پلتفرم‌ها دقت می‌کنم. وقتی شفافیت وجود دارد و می‌توانم ببینم که اطلاعات من چگونه استفاده می‌شود، احساس امنیت بیشتری

دارم. اگر این سیاست‌ها مبهم باشند، حس می‌کنم که ممکن است اطلاعات من در معرض خطر باشد (حنانه)

- سازوکارهای گزارش تخلف

بعضی وقت‌ها در شبکه‌های اجتماعی با آزار آنلاین روبه‌رو می‌شوم. اگر سیستم گزارش‌دهی سریع و کارآمد نباشد، خیلی سریع اعتمادم به پلتفرم از دست می‌رود. وقتی سیستم گزارش‌دهی ساده باشد، احساس می‌کنم که می‌توانم به راحتی با تخلفات برخورد کنم (فاطمه)

- ابزارهای مسدود کردن کاربران

برای من خیلی مهم است که بتوانم افراد آزاردهنده را بلاک کنم. بعضی پلتفرم‌ها این ابزار را به خوبی فراهم کرده‌اند، و این برای من احساس امنیت بیشتری ایجاد می‌کند اما در برخی دیگر، حتی بعد از بلاک، افراد به محتوای من دسترسی دارند (نورا)

- الگوریتم‌ها و نحوه نمایش محتوا

گاهی اوقات محتوای پیشنهادی پلتفرم‌ها باعث تشدید آزار می‌شود، مخصوصاً وقتی که محتوای تهاجمی یا توهین‌آمیز به من نشان داده می‌شود. اگر پلتفرم‌ها بیشتر به محتواهای سالم و مثبت توجه کنند، قطعاً فضای آنلاین ایمن‌تر می‌شود (فهیمه)

۲. عوامل فردی و اجتماعی

- سواد رسانه‌ای و دیجیتال

آگاهی از خطرات و تهدیدات آنلاین:

من همیشه سعی می‌کنم که از تهدیدات آنلاین آگاه باشم. مثلاً می‌دانم که فیشینگ یا هک حساب‌های کاربری چقدر می‌تواند خطرناک باشد. وقتی از تهدیدات مطلع باشم، می‌توانم از خودم بیشتر مراقبت کنم (آوا)

توانایی مدیریت حریم خصوصی:

آگاهی از تنظیمات حریم خصوصی خیلی به من کمک می‌کند تا اطلاعات شخصی‌ام را کنترل کنم. برای من خیلی مهم است که در هر پلتفرم بدانم چه اطلاعاتی را به اشتراک می‌گذارم (زهره)

مهارت‌های مقابله با آزار آنلاین:

وقتی با آزار آنلاین روبه‌رو می‌شوم، توانایی گزارش تخلف یا مسدود کردن فرد آزاردهنده برایم خیلی مهم است. یاد گرفته‌ام که چطور از این ابزارها استفاده کنم تا احساس امنیت داشته باشم (عاطفه)

- حمایت اجتماعی

وقتی در معرض آزار آنلاین قرار می‌گیرم، دسترسی به منابع حمایتی می‌تواند خیلی کمک‌کننده باشد. مثلاً وجود سازمان‌های حقوقی یا مراکز حمایت از زنان به من اطمینان می‌دهد که اگر مشکلی پیش بیاید، می‌توانم کمک بگیرم (فاطمه)

- چارچوب‌های قانونی و حقوقی

گاهی شکایت از آزار آنلاین نتیجه‌ای ندارد، چون سیستم قضایی کند است. اگر سیستم قضایی سریع‌تر و کارآمدتر عمل کند، می‌توانم احساس کنم که عدالت در فضای آنلاین برقرار است (روناک)

- فرهنگ و هنجارهای اجتماعی

وقتی خشونت علیه زنان در جامعه پذیرفته می‌شود، این مسأله به فضای آنلاین هم منتقل می‌شود. اگر جامعه بیشتر به حقوق زنان احترام بگذارد، این تغییر در فضای آنلاین نیز دیده خواهد شد (مریم)

۳.۵ پیامدهای احساس ناامنی زنان در شبکه‌های اجتماعی

به بررسی تأثیرات منفی ناشی از تجربه آزار و اذیت و احساس ناامنی در فضای آنلاین بر زنان می‌پردازد. این پیامدها بر اساس تجربیات زنان مورد مصاحبه شامل این موارد است:

۱. پیامدهای فردی:

- **ترک شبکه‌های اجتماعی:** بسیاری از زنان به دلیل تجربه آزار و اذیت، شبکه‌های اجتماعی را ترک می‌کنند یا فعالیت خود را در آن‌ها محدود می‌کنند و یا حتی به صورت ناشناس صرفاً حضور دارند. این امر می‌تواند منجر به انزوای اجتماعی و از دست دادن فرصت‌های ارتباطی و شغلی شود.

- **اثرات روانی:** احساس ناامنی در فضای آنلاین می‌تواند منجر به بروز مشکلات روانی مانند اضطراب، افسردگی، اختلال استرس پس از سانحه، کاهش اعتماد به نفس، احساس ترس، خشم، شرم و ناامیدی و احساس تبعیض اجتماعی شود.
  - **محدود شدن آزادی بیان:** ترس از واکنش‌های منفی و آزار آنلاین می‌تواند زنان را وادار به سانسور خود و عدم ابراز عقاید و نظراتشان کند. این امر به تضعیف مشارکت زنان در گفتمان‌های عمومی منجر می‌شود.
  - **اختلال در زندگی روزمره:** آزار و اذیت آنلاین می‌تواند تمرکز زنان را مختل کرده و بر عملکرد تحصیلی، شغلی و روابط شخصی و خانوادگی آن‌ها تأثیر منفی بگذارد. استرس ناشی از این آزارها می‌تواند منجر به بی‌خوابی، مشکلات گوارشی و سایر مشکلات جسمی شود.
  - **کاهش عزت نفس:** توهین‌ها، تحقیرها و حملات شخصیتی آنلاین می‌تواند به شدت به عزت نفس زنان آسیب برساند و باعث شود که آن‌ها خود را بی‌ارزش و ناتوان ببینند.
  - **احساس بی‌قدرتی و آسیب‌پذیری:** زنان ممکن است در مواجهه با آزار آنلاین احساس بی‌قدرتی و آسیب‌پذیری کنند، به خصوص اگر سازوکارهای حمایتی و قانونی کافی وجود نداشته باشد و ترس از بیابرویی مانع از برخورد‌های قانونی و حتی اطلاع به خانواده شود.
  - **درونی‌سازی خشم:** در برخی موارد، زنان ممکن است خشم و آزاری را که تجربه کرده‌اند درونی‌سازی کرده و خود را سرزنش کنند.
۲. پیامدهای اجتماعی:

- **عادی‌سازی خشم علیه زنان:** تکرار و رواج آزار و اذیت آنلاین می‌تواند به عادی‌سازی خشم علیه زنان در جامعه منجر شود.
- **کاهش مشارکت اجتماعی زنان:** ترس از آزار آنلاین می‌تواند زنان را از مشارکت فعال در جامعه و فضای آنلاین بازدارد و این مسئله طبعاً اثرات زیادی در بروز آسیب‌های اجتماعی و فاصله گرفتن از سیاست خانواده محوری شود.

- تضعیف دموکراسی و آزادی بیان: محدود شدن آزادی بیان زنان در فضای آنلاین به تضعیف دموکراسی و گفتمان‌های عمومی منجر می‌شود.

- ایجاد شکاف جنسیتی در فضای دیجیتال: احساس ناامنی و محدودیت‌های بیشتر برای زنان در فضای آنلاین می‌تواند به تعمیق شکاف جنسیتی در حوزه دیجیتال منجر شود.

۳. پیامدهای اقتصادی:

- کاهش بهره‌وری: استرس و اضطراب ناشی از آزار آنلاین می‌تواند بر بهره‌وری زنان در محیط کار و تحصیل تأثیر منفی بگذارد.

- از دست دادن فرصت‌های شغلی: ترک شبکه‌های اجتماعی یا محدود کردن فعالیت در آن‌ها می‌تواند منجر به از دست دادن فرصت‌های شغلی و شبکه‌سازی حرفه‌ای شود. از طرفی با توجه به اینکه کار در شبکه‌های اجتماعی اغلب دورکاری و کار در منزل محسوب می‌شود با سیاست‌های کلی در جهت حفظ ارزش‌های خانواده و اشتغال‌های خانگی سازگاری داشته که این احساس ناامنی باعث از بین رفتن و مانع رشد این موارد می‌گردد.

- هزینه‌های مالی: در برخی موارد، زنان ممکن است مجبور به صرف هزینه‌های مالی برای مقابله با آزار آنلاین، مانند استخدام وکیل یا مشاور شوند.

۴.۵ راهکارهای افزایش احساس امنیت زنان در شبکه‌های اجتماعی

بررسی راهکارهای عملی و مؤثر برای مقابله با آزار آنلاین و افزایش احساس امنیت زنان در فضای مجازی بر اساس آنچه زنان مورد مصاحبه بیان کردند:

۱. راهکارهای فردی:

- آموزش و افزایش سواد رسانه‌ای: آشنایی با انواع تهدیدات و آزارهای آنلاین، روش‌های محافظت از اطلاعات شخصی، مدیریت حریم خصوصی و مهارت‌های مقابله با آزار آنلاین. این آموزش‌ها می‌توانند از طریق کارگاه‌های آموزشی، منابع آنلاین و کمپین‌های اطلاع‌رسانی ارائه شوند.

مطالعه اکتشافی راهکارهای افزایش ... (فاطمه محمدی و سیده فاطمه نعمتی) ۲۲۳

- تقویت مهارت‌های خود مراقبتی: یادگیری مدیریت استرس، افزایش اعتماد به نفس و تقویت مهارت‌های حل مسئله برای مقابله با تأثیرات روانی آزار آنلاین.
- شناسایی و استفاده از منابع حمایتی: آشنایی با سازمان‌ها و مراکز حمایتی از زنان و استفاده از خدمات مشاوره و حمایت روانی در صورت نیاز.
- مستندسازی موارد آزار و اذیت: ذخیره شواهد آزار آنلاین مانند اسکرین‌شات از پیام‌ها و پست‌ها برای ارائه به مراجع قانونی و پلتفرم‌های اجتماعی.
- محدود کردن دسترسی افراد ناشناس: تنظیم حساب‌های کاربری به گونه‌ای که فقط افراد مجاز بتوانند به اطلاعات و فعالیت‌های آنلاین دسترسی داشته باشند.
- انتخاب کلمات عبور قوی و تغییر دوره‌ای آنها: استفاده از کلمات عبور پیچیده و تغییر دوره‌ای آنها برای جلوگیری از هک شدن حساب‌های کاربری.
- تلاش در جهت ارتقاء و تقویت سکوه‌های داخلی: باتوجه به اینکه امکان نظارت بیشتر و دقیق‌تری بر روی پلتفرم‌های داخلی وجود دارد.

۲. راهکارهای اجتماعی:

- تغییر فرهنگ و هنجارهای اجتماعی: ترویج فرهنگ احترام به حقوق زنان و مبارزه با خشونت و تبعیض جنسیتی در فضای آنلاین و آفلاین.
- افزایش آگاهی عمومی: برگزاری کمپین‌های اطلاع‌رسانی برای آگاهی‌بخشی در مورد آزار آنلاین و پیامدهای آن.
- حمایت از قربانیان آزار آنلاین: ایجاد شبکه‌های حمایتی برای زنان و ارائه خدمات مشاوره و حمایت روانی به قربانیان.
- تقویت نقش خانواده و آموزش: آموزش والدین و اعضای خانواده در مورد خطرات آنلاین و روش‌های محافظت از کودکان و نوجوانان در فضای مجازی.

۳. راهکارهای فنی:

- تقویت سازوکارهای گزارش تخلف در پلتفرم‌ها: ایجاد سیستم‌های گزارش‌دهی کارآمدتر و پاسخگوتر در شبکه‌های اجتماعی برای رسیدگی به شکایات مربوط به آزار آنلاین.

- بهبود الگوریتم‌های شناسایی و حذف محتوای آزاردهنده: استفاده از هوش مصنوعی و یادگیری ماشین برای شناسایی و حذف خودکار محتوای آزاردهنده.
- ارائه ابزارهای بیشتر برای کنترل حریم خصوصی: در اختیار قرار دادن ابزارهای پیشرفته‌تر برای مدیریت حریم خصوصی و کنترل اطلاعات شخصی در شبکه‌های اجتماعی.
- همکاری بین پلتفرم‌ها: اشتراک‌گذاری اطلاعات و همکاری بین پلتفرم‌های مختلف برای مقابله با حساب‌های کاربری جعلی و کاربران آزاردهنده.

۴. راهکارهای قانونی:

- اصلاح قوانین و مقررات: تصویب قوانین جامع و بازدارنده برای مقابله با جرایم سایبری و آزار آنلاین و حمایت از قربانیان.
- افزایش کارایی سیستم قضایی در رسیدگی به شکایات: تخصصی کردن مراجع قضایی در زمینه جرایم سایبری و افزایش سرعت رسیدگی به شکایات مربوط به آزار آنلاین.
- همکاری‌های بین‌المللی: همکاری با سایر کشورها برای مقابله با جرایم سایبری فراملی و تبادل تجربیات و بهترین روش‌ها.

۶. تحلیل SWOT

با استفاده از این تحلیل می‌توان راهبردهای مؤثرتری برای افزایش احساس امنیت زنان در شبکه‌های اجتماعی طراحی و اجرا کرد. راهکارهایی که به عنوان راهبرد بیان می‌شود، با استفاده از نظر مصاحبه‌شوندگان و در گفتگوی مجدد با آنها بدست آمده است.

نقاط قوت (Strengths):

- افزایش آگاهی عمومی نسبت به آزار آنلاین: در سال‌های اخیر، آگاهی عمومی نسبت به انواع آزار آنلاین و خشونت سایبری علیه زنان افزایش یافته است. این آگاهی می‌تواند به عنوان زمینه‌ای برای اقدامات پیشگیرانه و حمایتی عمل کند.

- وجود سازمان‌ها و گروه‌های حمایتی: سازمان‌های مردم‌نهاد و گروه‌های حمایتی بسیاری برای کمک به قربانیان آزار آنلاین و افزایش آگاهی عمومی در این زمینه فعالیت می‌کنند.
- توسعه ابزارها و تکنولوژی‌های امنیتی: ابزارها و تکنولوژی‌های جدیدی برای محافظت از حریم خصوصی و امنیت آنلاین در حال توسعه هستند که می‌توانند به زنان در مقابله با آزار آنلاین کمک کنند.
- افزایش مطالعات و تحقیقات در این زمینه: تحقیقات و مطالعات دانشگاهی در زمینه آزار آنلاین و امنیت زنان در شبکه‌های اجتماعی رو به افزایش است که می‌تواند به شناخت بهتر این پدیده و ارائه راهکارهای مؤثرتر منجر شود.

نقاط ضعف (Weaknesses):

- کمبود قوانین و مقررات جامع: در بسیاری از کشورها، قوانین و مقررات کافی و جامعی برای مقابله با آزار آنلاین و حمایت از قربانیان وجود ندارد.
- عدم آگاهی کافی زنان از خطرات و راهکارهای امنیتی: بسیاری از زنان هنوز از خطرات و تهدیدات آنلاین و راهکارهای محافظت از خود در فضای مجازی آگاهی کافی ندارند.
- کندی و ناکارآمدی سیستم‌های گزارش تخلف: سیستم‌های گزارش تخلف در بسیاری از پلتفرم‌های اجتماعی کند و ناکارآمد هستند و به شکایات قربانیان به سرعت و به طور مؤثر رسیدگی نمی‌شود.
- ترس از گزارش و پیگیری قانونی: بسیاری از زنان به دلیل ترس از انتقام‌گیری، شرم یا بی‌اعتمادی به سیستم قضایی، موارد آزار آنلاین را گزارش نمی‌کنند.
- کمبود منابع و بودجه برای حمایت از قربانیان: منابع و بودجه کافی برای حمایت از قربانیان آزار آنلاین و ارائه خدمات مشاوره و روانشناسی به آنها اختصاص داده نشده است.

فرصت‌ها (Opportunities):

- همکاری‌های بین‌المللی: همکاری‌های بین‌المللی برای تبادل تجربیات و بهترین روش‌ها در مقابله با آزار آنلاین و حمایت از قربانیان می‌تواند بسیار مؤثر باشد.

- استفاده از فناوری‌های نوین برای افزایش امنیت: فناوری‌های نوین مانند هوش مصنوعی و یادگیری ماشین می‌توانند برای شناسایی و حذف خودکار محتوای آزاردهنده و بهبود سیستم‌های گزارش تخلف استفاده شوند.
- توانمندسازی زنان از طریق آموزش: برگزاری کارگاه‌های آموزشی و ارائه منابع آنلاین می‌تواند به زنان در افزایش سواد رسانه‌ای و دیجیتال و تقویت مهارت‌های مقابله با آزار آنلاین کمک کند.
- همکاری با پلتفرم‌های اجتماعی: همکاری با پلتفرم‌های اجتماعی برای بهبود سیاست‌های حفظ حریم خصوصی، سازوکارهای گزارش تخلف و ابزارهای امنیتی می‌تواند به افزایش امنیت زنان در فضای مجازی کمک کند.
- جلب حمایت سازمان‌های بین‌المللی: جلب حمایت سازمان‌های بین‌المللی مانند سازمان ملل و یونسف برای افزایش آگاهی عمومی و تخصیص منابع بیشتر برای مقابله با آزار آنلاین می‌تواند بسیار مؤثر باشد.

تهدیدها (Threats):

- افزایش روزافزون استفاده از شبکه‌های اجتماعی: با افزایش روزافزون استفاده از شبکه‌های اجتماعی، احتمال وقوع آزار آنلاین و خشونت سایبری علیه زنان نیز افزایش می‌یابد.
- تکامل روش‌های آزار آنلاین: آزاردهندگان آنلاین به طور مداوم روش‌های جدید و پیچیده‌تری برای آزار و اذیت زنان به کار می‌گیرند.
- نبود هماهنگی بین نهادهای مسئول: نبود هماهنگی و همکاری بین نهادهای مسئول مانند پلیس، قوه قضائیه، وزارت ارتباطات و پلتفرم‌های اجتماعی می‌تواند مقابله با آزار آنلاین را دشوار کند.
- عادی‌سازی خشونت آنلاین: عادی‌سازی خشونت و آزار آنلاین می‌تواند به کاهش حساسیت جامعه نسبت به این مسئله و کاهش حمایت از قربانیان منجر شود.
- مقاومت در برابر تغییر فرهنگ و هنجارهای اجتماعی: تغییر فرهنگ و هنجارهای اجتماعی که به نوعی خشونت علیه زنان را توجیه می‌کنند، فرآیندی زمان‌بر و چالش‌برانگیز است.

با توجه به تحلیل SWOT ارائه شده، می‌توان راهبردهای ذیل را برای افزایش احساس امنیت زنان در شبکه‌های اجتماعی تدوین نمود:

۱. راهبردهای مبتنی بر قوت (SO - Strengths & Opportunities): این راهبردها از نقاط

قوت برای بهره‌برداری از فرصت‌ها استفاده می‌کنند:

- تقویت شبکه‌های حمایتی و همکاری با سازمان‌های بین‌المللی: با تکیه بر وجود سازمان‌های حمایتی فعال، می‌توان با سازمان‌های بین‌المللی مانند سازمان ملل همکاری کرده و منابع مالی و فنی بیشتری برای حمایت از قربانیان و افزایش آگاهی عمومی جذب کرد. این همکاری می‌تواند منجر به تدوین استانداردهای بین‌المللی برای مقابله با آزار آنلاین و ایجاد پروتکل‌های مشترک برای رسیدگی به شکایات شود.

- بهره‌گیری از فناوری و افزایش سواد رسانه‌ای: با استفاده از فناوری‌های نوین مانند هوش مصنوعی و یادگیری ماشین و همزمان با افزایش سواد رسانه‌ای زنان، می‌توان سیستم‌های شناسایی و حذف خودکار محتوای آزاردهنده را بهبود بخشید و همچنین به زنان در مدیریت بهتر حریم خصوصی و مقابله با آزار آنلاین کمک کرد.

۲. راهبردهای مبتنی بر ضعف (WO - Weaknesses & Opportunities): این راهبردها با

استفاده از فرصت‌ها، نقاط ضعف را برطرف می‌کنند:

- آموزش و توانمندسازی زنان برای کاهش شکاف آگاهی: با برگزاری کارگاه‌های آموزشی، ارائه منابع آنلاین و همکاری با نهادهای آموزشی، می‌توان سطح آگاهی زنان را در زمینه خطرات آنلاین، راهکارهای امنیتی و روش‌های گزارش تخلف افزایش داد.

- اصلاح قوانین و بهبود سیستم‌های گزارش تخلف: با همکاری با سازمان‌های حقوقی و نهادهای قانون‌گذار، می‌توان برای اصلاح قوانین و مقررات مربوط به آزار آنلاین و همچنین بهبود کارایی سیستم‌های گزارش تخلف در پلتفرم‌های اجتماعی اقدام کرد.

- ایجاد پلتفرم‌های گزارش‌دهی مستقل و امن: برای رفع مشکل بی‌اعتمادی به سیستم‌های گزارش تخلف موجود، می‌توان پلتفرم‌های گزارش‌دهی مستقل و امنی ایجاد کرد که به صورت محرمانه به شکایات قربانیان رسیدگی کنند.

۳. راهبردهای مبتنی بر تهدید (ST - Strengths & Threats): این راهبردها از نقاط قوت برای مقابله با تهدیدها استفاده می‌کنند:

- رصد و پیش‌بینی روش‌های جدید آزار آنلاین: با استفاده از تحقیقات و مطالعات موجود و همچنین همکاری با کارشناسان امنیت سایبری، می‌توان روش‌های جدید آزار آنلاین را رصد و پیش‌بینی کرده و راهکارهای مقابله با آنها را توسعه داد.

- مقابله با عادی‌سازی خشونت آنلاین از طریق افزایش آگاهی: با برگزاری کمپین‌های اطلاع‌رسانی و تولید محتوای آموزشی، می‌توان با عادی‌سازی خشونت آنلاین مقابله کرده و حساسیت جامعه را نسبت به این مسئله افزایش داد.

۴. راهبردهای مبتنی بر ضعف و تهدید (WT - Weaknesses & Threats): این راهبردها با هدف کاهش ضعف‌ها و اجتناب از تهدیدها طراحی می‌شوند:

- افزایش هماهنگی بین نهادهای مسئول: ایجاد یک کارگروه ملی با حضور نمایندگان نهادهای مسئول مانند پلیس، قوه قضائیه، وزارت ارتباطات و پلتفرم‌های اجتماعی برای هماهنگی و همکاری در مقابله با آزار آنلاین.

- تخصیص بودجه و منابع بیشتر برای حمایت از قربانیان: برای ارائه خدمات حمایتی و مشاوره‌ای به قربانیان آزار آنلاین، لازم است بودجه و منابع مالی بیشتری اختصاص داده شود.

- تمرکز بر آموزش و فرهنگ‌سازی برای تغییر هنجارهای اجتماعی: برای مقابله با عادی‌سازی خشونت و تغییر هنجارهای اجتماعی که به نوعی خشونت علیه زنان را توجیه می‌کنند، لازم است برنامه‌های آموزشی و فرهنگ‌سازی بلندمدت اجرا شود.

۷. نتیجه‌گیری

امنیت زنان در شبکه‌های اجتماعی، مسئله‌ای چندوجهی و پیچیده است که ریشه در ابعاد مختلف فردی، اجتماعی، فنی و قانونی دارد. این پژوهش با بررسی وضعیت احساس امنیت زنان در فضای مجازی، نشان داد که انواع مختلفی از تهدیدات و آزارها، از جمله آزار کلامی، آزار جنسی، خشونت آنلاین، مزاحمت و پیگیری آنلاین، نقض حریم خصوصی و تبعیض و کلیشه‌های جنسیتی، متوجه زنان در این فضا است. این تهدیدات، پیامدهای منفی متعددی برای زنان به همراه دارد، یکی از مهمترین مسائلی که در حال حاضر در کشور ما مطرح است بهم ریختگی خانواده و وقوع مشکلات حاد خانوادگی به دلیل مزاحمت‌های مجازی است که برای سیاست‌گذاران بسیار مورد توجه و اهمیت است، ترک شبکه‌های اجتماعی، اثرات روانی مانند اضطراب و افسردگی، محدود شدن آزادی بیان، کاهش عزت نفس، احساس بی‌قدرتی و آسیب‌پذیری، اختلال در زندگی روزمره و درونی‌سازی خشونت. علاوه بر این، عادی‌سازی خشونت علیه زنان، کاهش مشارکت اجتماعی آنان و تضعیف دموکراسی و آزادی بیان از دیگر پیامدهای اجتماعی این پدیده هستند. از نظر اقتصادی نیز، کاهش بهره‌وری، از دست دادن فرصت‌های شغلی و هزینه‌های مالی ناشی از مقابله با آزار آنلاین، قابل توجه است. با توجه به اینکه سیاست کشور برای مدیریت مسئله جمعیت افزایش فرزندآوری و رشد جمعیت در سال‌های آتی است کسب و کارهای مجازی می‌تواند کمک مناسبی به حضور زنان در منزل و رسیدگی به نقش با اهمیت مادری آنان در کنار کسب درآمد و کمک به معیشت خانواده باشد لذا اگر مسئله امنیت این فضا تامین گردد می‌تواند بازوی کمکی مناسبی برای حکمرانی خانواده محور باشد.

این پژوهش با تمرکز بر تجربیات مستقیم زنان فعال در فضای مجازی، گامی نوین در بررسی چالش‌های امنیتی این فضا برداشته است. برخلاف پژوهش‌های پیشین که عمدتاً بر دیدگاه‌های عمومی یا داده‌های کمی تکیه داشتند، این مطالعه از روایت‌های شخصی زنانی بهره گرفته که خود در معرض تهدیدات آنلاین قرار داشته‌اند. این زنان، به دلیل مواجهه روزمره با انواع آزارهای دیجیتال، درکی عمیق‌تر و واقعی‌تر از مخاطرات فضای مجازی دارند و بهترین کارشناسان برای تحلیل این چالش‌ها به شمار می‌روند.

دستاوردهای کلیدی این پژوهش شامل موارد زیر است:

- شناخت دقیق‌تر از انواع تهدیدات: این پژوهش نشان داد که تهدیدات علیه زنان در فضای مجازی صرفاً به آزارهای کلامی محدود نمی‌شود، بلکه شامل آزارهای

جنسی، خشونت آنلاین، مزاحمت سایبری، نقض حریم خصوصی و تبعیض‌های جنسیتی است. برخلاف پژوهش‌های قبلی که عمدتاً از نگاه ناظران یا تحلیل داده‌های ثانویه به این موضوع پرداخته بودند، این مطالعه با شنیدن تجربیات واقعی زنان فعال، ابعاد جدیدی از این تهدیدات را آشکار کرده است.

- **شناسایی عوامل مؤثر بر احساس امنیت:** نتایج نشان داد که طراحی پلتفرم‌ها، سیاست‌های حفظ حریم خصوصی، ابزارهای گزارش تخلف، و حمایت‌های قانونی و اجتماعی، تأثیر مستقیمی بر احساس امنیت زنان در فضای مجازی دارد. این یافته‌ها برخلاف رویکردهای کلی‌نگر پیشین، بر تجربه عملی زنان تکیه دارد که بهترین معیار برای ارزیابی کارایی این عوامل است.

- **تأثیرات عمیق ناامنی بر مشارکت زنان:** پژوهش نشان داد که احساس ناامنی در فضای مجازی نه تنها بر سلامت روان زنان تأثیرگذار است، بلکه آزادی بیان، مشارکت اجتماعی، فرصت‌های شغلی و حضور آن‌ها در گفتمان‌های عمومی را نیز محدود می‌کند. در حالی که پژوهش‌های پیشین عمدتاً این پیامدها را به صورت کلی بررسی کرده بودند، این مطالعه به روشنی نشان داد که چگونه این تأثیرات در زندگی روزمره زنان فعال تجلی می‌یابد.

- **ارائه راهکارهای عملی از دل تجربیات واقعی:** مهم‌ترین دستاورد این پژوهش، ارائه راهکارهایی بود که مستقیماً از تجربیات زنان فعال استخراج شده است. این راهکارها، برخلاف پیشنهادهای کلی و نظری در مطالعات پیشین، به دلیل اتکا به دانش عملی زنان، قابلیت اجرا و اثربخشی بیشتری برای سیاست‌گذاران دارد.

- **ضرورت تغییر رویکرد در سیاست‌گذاری:** این پژوهش نشان داد که سیاست‌گذاری‌های مربوط به امنیت فضای مجازی باید از مدل‌های سنتی که مبتنی بر نظرات کارشناسان آکادمیک و تحلیل‌های فنی است، فاصله گرفته و به تجربیات و دیدگاه‌های زنان فعال توجه ویژه‌ای داشته باشد. این افراد نه تنها قربانیان اصلی آزارهای آنلاین هستند، بلکه به دلیل تجربه عملی خود، بهترین مشاوران برای تدوین سیاست‌های مؤثر در این حوزه محسوب می‌شوند.

در مجموع، این پژوهش تأکید می‌کند که برای ایجاد یک فضای مجازی امن‌تر، ضروری است که سیاست‌گذاران از توصیه‌های زنان فعال بهره بگیرند، زیرا آن‌ها بهترین کارشناسان درک و مقابله با مخاطرات دیجیتال هستند.

پی‌نوشت

۱. تمام مطالبی که در قالب نقل قول قرار گرفته از مصاحبه‌شوندگان است.

کتاب‌نامه

- آکار خدیجه، کیانی محمدرضا، سنگری محمود. (۱۴۰۳) امنیت و حریم خصوصی کاربران شبکه‌های اجتماعی: بررسی عوامل فردی. تعامل انسان و اطلاعات، (۲) ۱۱
- احسانی فر، محمد و رضوانیان، محمد (۱۳۹۶). نقش رفتار کاربران در احساس امنیت شبکه‌های اجتماعی، کنفرانس سالانه پژوهش در علوم انسانی و مطالعات اجتماعی. صص ۱-۱۵.
- افرا، هادی. (۱۴۰۲). فراتحلیل عوامل موثر بر احساس امنیت اجتماعی زنان. برنامه ریزی رفاه و توسعه اجتماعی ۱۴(۵۶)، ۲۳۵-۲۵.
- امیرکافی، مهدی (۱۳۸۸). بررسی احساس امنیت و عوامل موثر بر آن (مطالعه موردی شهر تهران)، تحقیقات علوم اجتماعی، سال اول، شماره اول، مرکز افکار سنجی دانشجویان ایران.
- ایمان، محمدتقی، و نوشادی، محمدرضا. (۱۳۹۰). تحلیل محتوای کیفی. پژوهش، سال سوم، شماره ۲، ۴۴-۱۵.
- بوزان، باری (۱۳۷۸). مردم، دولت ها، هراس، ترجمه محمدعلی قاسمی، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- بیات، بهرام (۱۳۸۸). جامعه‌شناسی احساس امنیت، تهران: انتشارات امیرکبیر.
- خواجه نوری، بیژن و مهدی کاوه (۱۳۹۲). مطالعه رابطه بین مصرف رسانه‌ای و احساس امنیت اجتماعی، پژوهش‌های راهبردی امنیت و نظم اجتماعی. ۲(۲). صص ۷۸-۵۷.
- حبیب زاده، اصحاب و روح‌الله بخشی (۱۳۹۵). شبکه‌های اجتماعی مجازی و امنیت عمومی. پژوهش‌های دانش انتظامی، ۱۸(۴)، ۳۳-۱.
- ذاکری هامانه، راضیه؛ اعظم آزاده؛ منصوره قاضی نژاد؛ مریم باستانی؛ سوسن (۱۳۹۹). بررسی کیفی احساس امنیت آنلاین کاربران شبکه‌های اجتماعی. مطالعات رسانه‌های نوین، ۶(۲۱)، ۱۷۸-۱۴۱.

سلطانی، اختر؛ سلطانی، پرستو و امیدی، رسول (۱۳۹۷). بررسی رابطه شبکه‌های اجتماعی مجازی تحت تلفن همراه با هویت و امنیت اجتماعی دانشجویان، فصلنامه علمی پژوهشی پژوهش‌های اطلاعاتی و جنایی، ۱۳(۱)، ۱۱۷-۱۳۶.

عشایری، طاها؛ قنبری برزین، علی و زهرانی، داود. (۱۴۰۲). منابع احساس امنیت اجتماعی زنان و عوامل مؤثر بر آن. مطالعات زن و خانواده، ۱۱(۱)، ۷۳-۱۰۷.

خانیک، هادی و بصیریان جهرمی، حسین (۱۳۹۲). کنشگری و قدرت در شبکه‌های اجتماعی مجازی (مطالعه کارکردهای فیس‌بوک در فضای واقعی)، فصلنامه علوم اجتماعی، ۶۱(۲۰)، ۴۶-۸۱. وندایک، جان (۱۴۰۱). جامعه شبکه‌ای ابعاد اجتماعی رسانه‌های نوین، ترجمه‌ی علی آزادی احمدآبادی، دانشگاه امام صادق علیه السلام.

وندایک، جان (۱۳۸۴). قدرت و سیاست در جامعه شبکه‌ای، ترجمه اسماعیل یزدان پور، رسانه. سال دوم، شماره ۱۶

Chiou, webs (2006). "Adolescents sexual self-disclosure on the internet: Deindividuation and reimpression", Adolescence, 41: 547-561.

Lenhart, A.(2015). Teens, Social Media & Technology Overview 2015, Pew Research Center

Nawaz NA, Ishaq K, Farooq U, Khalil A, Rasheed S, Abid A, Rosdi F. 2023. A comprehensive review of security threats and solutions for the online social networks industry. PeerJ Computer Science 9:e1143 <https://doi.org/10.7717/peerj-cs.1143>

Strauss, Anselm L., & Corbin, Juliet (1990), Basics of Qualitative Research: Grounded Theory Procedures and Techniques, Sage.

Mittal, Namita (2023), User Perceptions of Privacy and Security in Online Social Networks, International Journal of Innovative Science and Research Technology, 8(1).

Wang J, Qiao K, Zhang Z. (2018), Trust evaluation based on evidence theory in online social networks. International Journal of Distributed Sensor Networks. 14(10).